

Selo u Meksiku - studija karaktera

Michael Maccoby

Više od polovice svjetskog stanovništva živi u selima.* Naučenjaci koji istražuju seoski život u mnogim zemljama u razvoju iznose da seljaci u Latinskoj Americi, Indiji i na Bliskom Istoku u mnogim stvarima mnogo više liče jedni drugima nego svojim gradskim sunarodnjacima. U Meksiku gradski odgojen stručnjak ili poljoprivredni radnik koji dođe u selo osjeća se stranac gotovo isto toliko koliko Sjevernoamerikanac, koji malo poznaje seljački karakter. Meksikanci doživljavaju istu frustraciju i zabunu kada njihovi planovi unapređenja poljoprivrede ili komunalnog razvoja nailaze na čvrst bedem seljačke ravnodušnosti i nepovjerenja. Meksikanci nisu u tome osamljeni; seljaci posvuda ispoljavaju nepovjerenje prema gradskim ljudima.

Seljačka društva razlikuju se i od gradova i od samodovoljnih urođeničkih zajednica koje privlače antropologa svojom izvanvremenošću. Selo pripada modernom svijetu i ne može ni privredno ni duhovno egzistirati izvan njega, iako se odupire njegovom pritisku, njegovoj apstrakciji rada i ljudskih odnosa, njegovoj efikasnosti. Seljaci odbacuju nove metode privređivanja, hibridno sjeme, javne zahode, komunističku kolektivizaciju, tužeći se pri tom na bijedu i iskorišćavanje od strane grada. Ovisno o našem osjećanju suvremenog svijeta, seljak služi kao simbol najgoreg ili najboljeg u ljudskoj prirodi. On je ili postojan, trijezan, mudar, samosvojan i prirodan ili je svojeglav, nepovjerljiv, glup, nekooperativan i primitivan. Oba stava ilustrira meksička priča o gradskom posjetiocu koji ne može naći svoj put u selu, te moli seljaka za uputu. Seljak reče da on ne zna kako doći do najbližeg grada, a građanin mu na to primjeti da je on glup. »Može biti, odgovori seljak, ali ja nisam izgubljen.«

Seljak ostaje nepoznat sve dotle dok se javlja kao ideal ili kao smetnja. Da bismo ga razumjeli, mi moramo shvatiti njegov pogled na život, njegove ciljeve, njegove probleme onako kako ih osjeća, kao i činioce koji ga dovode u sukob sa svijetom koji se razvija.

MEKSIČKO SELO

U selu koje mi proučavamo mnogi problemi potječu od istih onih činilaca koji muče seljake u drugim zemljama i drugim područjima. Njegov

* Dr Michael Maccoby, suradnik Ericha Froma u mnogim istraživanjima posjetio je u proljeće 1965. godine Agrarni institut i tom je prilikom za »Sociologiju sela« ugovoren ovaj članak. — Op. ur.

mali komad zemlje, sve s čim on može fizički ovladati pomoću sporih, neprobitačnih metoda obrade i profit kojeg mu oduzimaju gradski trgovci determinirali su seljački život stoljećima. Jedino je u Sjedinjenim Američkim Državama industrijalizirana poljoprivreda gotovo sasvim zbrisala seljačko stanovništvo.

U ovom selu se mogu naći obilježja koja su zajednička seljacima bilo gdje, ali također i crte karaktera koje nose biljeg meksičke historije i tradicija. Nasuprot toj sferi univerzalnog seljaštva, želio bih opisati intimniji život seljana, onako kako smo ga mi vidjeli, posebno odnose između spolova i između djece i roditelja, te seosko poimanje ljubavi.

Erich Fromm koji je radio u Meksiku trinaest godina, podučavajući i odgajajući meksičke psihoanalitičare, prvi je počeo ova proučavanja pred šest godina. On je zapazio da su gotovo sve antropološke studije u Meksiku usmjerene na indijanske lokalne zajednice, koje ne obuhvaćaju više od deset postotaka stanovništva. Te zajednice imaju historiju znatno drukčiju od historije stanovnika **mestizo**, miješanih potomaka španjolskih i indijanskih predaka, koji govore španjolski i predstavljaju tek dio neindijanskog društva i populacije izvan gradova, odnosno polovicu ukupnog stanovništva zemlje. Fromm se posebno zanimao za proučavanje **mestizo** sela koje je nekad bilo **hacienda** (velika polufeudalna plantaža), dok bi otkrio kako se karakter seljaka, formiran kroz generacije polufeudalnog podložništva, mijenjao otkako je revolucija od 1910. g. razdijelila zemlju bivšim peonima i prvi put nakon niza stoljeća pružila im mogućnost da upravljaju svojom vlastitom sudbinom.

Izabrano selo sa 850 stanovnika dovoljno je malo da bi se intenzivno mogao proučavati svaki pojedinac. Ono je slikovito, nad njim dominira kameni akvedukt sagrađen u 17. stoljeću i ruševine zdanja **haciende**, spaljenog na početku revolucije 1910. Neki stariji ljudi služili su u vojsci Emilija Zapate, koja je u to vrijeme bila formirana na tom području i koja se borila da seljacima da »zemlju i slobodu«. Mnogi su željeli da ih se ostavi na miru, kao don Mardonio koji kaže da bi on, kada bi Zapatini ljudi ušli u selo, obukao bijelu **manta** košulju i hlače koje su nosili revolucionari, a kada bi došli vladini ljudi on bi se brzo preobukao u moderniju odjeću. Drugi su se u to vrijeme skrili u brda, jedva sačuvavši glavu.

Iako su u selu prisutni tragovi prošlosti, postoje mnogi znaci promjena. Dok neki ljudi žive u kolibama od pruća i blatnih podova, drugi imaju kuće od čerpića, cigle ili cementa sa prostranim dvorištima, ukrašenim sa drvećem banana i avokada. Iako su ulice nepopločane, selo je vlastitim naporima u posljednjih pet godina prikupilo dovoljno novaca za izgradnju vodovoda i uvođenje elektrike. Više od polovice domaćinstava ima radio, a postoji i televizor u seoskom domu te u kućama nekoliko bogatih seljaka.

Oko sela prostiru se polja, koja spadaju među najplodnija u Meksiku, uglavnom pod šećernom trskom (55% zemlje) i rižom (22%) u ljetnoj kišnoj sezoni. U razdaljini, planine obrubljuju predjele, dijeleći ga od Taxacoa i Acapulcoa na jugu i Mexico Cityja na istoku.

Kao što je upečatljiv smještaj sela tako su upečatljivi i ljudski problemi koji ga potresaju. Mnogi ljudi nemaju posla i jedva životare. Drugi ne koriste mogućnosti onoga što imaju. Oni svoja polja zasijavaju usjevima koja se slabo isplate, ili primjenjuju zastarjele metode obrade. Među odraslim ljudima petnaest posto je alkoholičara, dok drugih petnaest posto otpada na teške pijanice koji proćerdaju barem dva radna dana u mjesecu i novac

očajno potreban njihovim porodicama. Lica mnogih izražavaju fatalizam i očajanje, zagrijana ponekad alkoholom, što ih onda vodi prekomjernim svađama i napadima. Prijateljska prepirka u krčmi može dovesti do borbe mačevima ili pištoljima. Krivo protumačen pogled može biti uzrok ubojstva.

Malo je iskrenog prijateljstva između seljana. Malo ih osjeća povjerenje ili drugarstvo izvan svoje vlastite porodice. Selo gotovo da ne istupa zajedno u komunalnim poduhvatima, osim u slučajevima kada ih ugrožava zajednički neprijatelj. Premda se oni toga stide i žele da ih se smatra suvremenim, većina seljana su praznovjerni, sumnjaju da su neke žene vještice, kriveći ih što zlim pogledom izazivaju dječje bolesti. Premda cijene suvremenu medicinu, oni se još uvijek obraćaju tradicionalnim nadriljekarima, posebno za bolesti psihosomatskog porijekla, prema kojima je znanstvena medicina još uvijek nemoćna.

Seljani nisu slijepi u odnosu na ove probleme, jer se njihovi ideali ne prestanto sukobljavaju sa stvarnošću. Oni znaju da su revolucijom dobili. Zemlja koja je nekad bila dio **haciende**, rasparcelirana je seljanima u **ejidos**, komade dobre obradive zemlje, prosječno po pet akara, koja pripada pojedincu tako dugo dok je on obrađuje. **Ejido** zemljište je određeno kao neotuđivo i nedjeljivo i prenosi se na ženu, sina ili kćer ako to **ejiditario** odluči. **Ejido** zemljište simbolizira Zapatine ideale, koje seljanin svjesno prihvaća. On bi trebao biti slobodan čovjek i raditi sa svojim drugovima zajednički, u duhu lokalne zajednice. Što ga priječi od ostvarivanja tog ideala? Gdje su korijeni alkoholizma, nasilja i očajanja?

Kada su dr Fromm i grupa njegovih suradnika, meksičkih psihijatarata, prvi put došli u selo, oni su rekli vodećim ljudima da žele proučiti upravo te probleme, ne samo u interesu tog sela nego i drugih sela koja su jednako trpjela.

Opravdano je upitati zašto je selo prihvatilo istraživanje i utrošilo mnogo sati na odgovaranje na lična pitanja, ispisivanje obrasca (Rorschachov test) i druge planirane testove. Možda za većinu njih takav jedan apstraktni projekt imao je malo smisla. Oni su vjerojatno došli do zaključka da su obećana pomoć, medicinska briga i pomoć u radu na seoskom trgu bili vrijedni uzne-mirivanja, a u svakom slučaju, čini se, da su uživali u pričanju o sebi. Predstava o novom **patronu** sela uklapala se u snove mnogih. Ali jedan vođa, inteligentniji i pošteniji od većine, gajio je sumnje. »Ja ću biti otvoren«, rekao je istraživačima. »Vi kažete da nam želite pomoći i razumijeti nas. Ja ne znam što drugi očekuju od vas. Ali moje je iskustvo da kada netko iz grada dolazi u selo čini to zbog jednog od ova dva razloga. Ili nas želi iskoristiti ili je zainteresiran za to da postane senator ili guverner.« Istraživači su mu odgovorili da je on donekle u pravu u svojem zapažanju i da bi ga oni jedino zamolili da im pruži mogućnost da mu dokažu da je njegovo rezoniranje jednom u životu bilo pogrešno.

Seljačko nepovjerenje prema posjetiocima iz grada, pa makar ovi nosili plemenite pobude, nije svojstveno samo meksičkom selu. Georg M. Foster u svojoj knjizi **Tradicionalne kulture; utjecaj tehnološke promjene** (Traditional Cultures; the Impact of Technological Change) piše da diljem svijeta koji se u novije doba razvija, naučenjaci i tehnolozi nailaze na sumnje u njihove namjere, pomiješane s fatalizmom u pogledu budućnosti. Većina seljačkih kultura nužno ovisi o gradovima, ali ih je iskustvo naučilo da u njih sumnjaju. Osnovne odluke koje utječu na seljački život determinirane su sa

strane. Seljačka zajednica prodaje svoje proizvode po cijenama koje su određene nevidljivim pravom koje seljak ne može dokučiti. Vidio sam kako se seljaci jedne godine relativno obogate zbog dobrog uroda rajčica, dok slijedeće godine propadaju zbog toga što je tržište u Meksiku preplavljeno rajčicom. Ako seljak ostaje fatalist to je dijelom i zbog toga što on ne vlada silama koje se za njega javljaju kao hirovite.

U selu kojeg smo proučavali opći uvjeti seljačkog života su bili intenzivirani historijskim zbivanjima, što ću opsežnije razmotriti kasnije. Godine života na **haciendi** su bile posebno značajne u oblikovanju karaktera seljaka prije revolucije. Mnogi seljani nisu rođeni u selu nego su doselili poslije revolucije, ali uglavnom iz područja na kojima su također dominirale **haciende**. **Hacienda**, premda kapitalistička po svojoj ekonomskoj organizaciji, zadržala je feudalni oblik društvenih veza unutar svojih okvira. To je velika plantaža na kojoj su se seljaci radali i umirali, a način njihovog života nije o njima ovisio. Osnovne alternative egzistencije bile su označene u podložnosti vlasniku, **hacendadu**, i njegovom nadgledniku, ili u bijegu. Seljak nije imao ni minimum legalnih garancija. Ukoliko je želio na miran način promijeniti svoj posao, na njegovom putu ispriječila bi se zaduženost dućanu **haciende**, vjerojatnost da bude stavljen na crnu listu ostalih poslodavaca i pomanjkanje povjerenja u sebe. Premda je revolucija sve ovo promijenila, davši po prvi put seljaku dostojanstvo i mogućnost da pristojno živi, pomanjkanje kapitala i moderne opreme spriječili su ga da u cijelosti ostvari ciljeve revolucije i da se potpuno oslobodi peonske tradicije.

Današnji seljanin je tek jednu ili dvije generacije udaljen od **hacienda** sistema. Nije iznenađujuće što mnogi njegovi stavovi podsjećaju isto toliko na evropskog seljaka 14. i 15. stoljeća, koliko i na suvremenog Meksikanca u gradovima. Upoređujući ove seljane sa seljacima koje je opisao J. Huizinga u **Jeseni srednjeg vijeka**, nailazimo na slični fatalizam i pesimizam, tendenciju potrebe za lordom ili patronom, nenadne oscilacije osjećanja »između straha pakla i najnaivnije radosti, između okrutnosti i nježnosti... između mržnje i dobrote, neprestanog srljanja u krajnosti«. Slično je, također, seljakovo slikanje događaja ili sukoba u parabolama koje odražavaju opću moralnu istinu, u kojima se bore čestitost i cinizam. Neke parabole kasnog srednjeg vijeka mogu se staviti u usta meksičkog seljaka, kao: »Onaj tko služi općem boljitku plaćen je nikako za svoj trud«, ili »Onaj tko ide s vukovima navikava se da zavija« i »Onaj tko rano pokisne ima vremena da se osuši«.

Sličnosti između seljana ovog sela i seljaka u drugim epohama i zemljama naglašava uska povezanost između sredstava proizvodnje, društvenih sistema i karaktera ljudi unutar njih. Te sličnosti služe kao kontekstualna podloga za opisivanje stanovnika ovog sela, i premda je opravdano biti oprezan u uopćavanju zapažanja o samo jednom selu, mnogo toga što smo vidjeli u ovom selu ilustrira i potkrepljuje općenitije zaključke do kojih su došli i drugi istraživači. Naravno, da veliki dio Meksika, uključujući velike gradove i indijanske zajednice koje ne govore španjolski, može biti sasvim različit od ovog sela. Pa ipak, stručnjaci za poljoprivrednu službu i komunalni razvoj iz meksičkog Ministarstva obrazovanja, koji su obaviješteni o našim nalazima, potvrđuju da su osnovni problemi seljaštva u biti isti u cijeloj zemlji, možda akutniji u centralnim dijelovima Meksika, gdje je **hacienda** dominirala seoskim životom više od dva stoljeća.

Naše proučavanje imalo je tri opća cilja. Prvi je opisati karakter seljana, ili varijetete karakternih tipova, na način, koji se istina ne bi zasnivao na vrednosnim prosuđivanjima industrijskog društva, ali bi ipak brižljivo ocrtao njegove jake i slabe strane i to tako da se može univerzalno razumjeti. Drugi cilj sastojao se u tome da se utvrde glavni utjecaji u formiranju tog karaktera, činioci u njegovom društvenom i privrednom iskustvu, u njegovim vjerovanjima, u njegovoj porodičnoj osnovi, koji su se manifestirali kao najrelevantniji u uobličavanju karaktera seljana. I najzad, odrediti koliko duboko su u njegovu prirodu usađene crte koje već on sam, kao i mi, priznaje kao problematične, njegova neobuzdanost, alkoholizam, nepovjerenje u sebe, pomanjkanje inicijative. Da li su to uglavnom njegove reakcije na siromaštvo i eksploataciju, izrazi srdžbe i očaja koji bi iščezli kada bi se prilike radikalno promijenile, ili su one nastale s vremenom, kroz institucije, oblike odgoja u djetinjstvu, tako da bi se one održale čak i onda kada bi seljak vidio pred sobom put prema boljem životu?

Odgovor na ova pitanja zahtijeva mnogo detaljnije izlaganje nego što se to može učiniti ovdje. Proučavanje je zasnovano na opsežnim intervjuima, koje je uglavnom proveo dr Filipe Sanchez, meksički liječnik, koji je uz to liječio seljane i bio glavni akušer u selu više od pet godina. Dva antropologa, dr Teodor Schwartz i njegova žena Lola živjeli su u selu godinu dana, promatrajući seljane na njihovom poslu i u dokolici. Osim istraživanja putem intervjua i promatranja, bila su primjenjena nova sredstva, kao čitanje dobre literature (seljani su posebno voljeli Tolstojeve pripovjesti o seljačkom životu i Grimmove vilinske bajke), nedjeljne filmske predstave popraćene diskusijom, knjižnica i poljoprivredni klub za mladiće, što ćemo detaljnije opisati kasnije. Neki od tih podataka prevedeni su u kvantitativne varijable, tako da se na primjer socijalno-ekonomske varijable, poput dohotka ili godina škole, mogu uspoređivati s psihološkim karakternim crtama, a statistički značajne korelacije ili grupiranje izdvojiti. Ne pokušavajući sumirati cijelo proučavanje, što bi moglo ispasti konfuzno ako ne bi bilo iznijeto u okvirima teoretskih pretpostavki i eksplicitnih rezultata, ono što ovdje činimo više je jedan intimni portret nego analiza seljana, osvjetljavanje različitosti karaktera u društvu koje na prvi pogled izgleda tako **homogeno**. Imao sam utisak pri čitanju antropoloških prikaza da je istraživač često zaokupljen bilo socijalnom patologijom bilo azoteričnim elementima druge kulture, te se ljudi pojavljuju kao papirnate figure uhvaćene u mrežu socijalne strukture. To je posljedica, u velikoj mjeri, tendencija da se ljude promatra isključivo kao masu uvjetovanih refleksa i psiholoških instikata. Refleksi i instikti, strahovanja i nemiri određuju ponašanje, ali se oni često sukobljavaju s jakim porivom da se što potpunije spozna vlastita ličnost i svijet, da se izgradi smisao postojanja. Ni osjećaj veselja kod ljudi, niti njihova stradanja ne mogu se razumjeti bez poznavanja onog za čim oni streme, kao i onog kako oni vrednuju ono što postižu. Ono što promatraču može izgledati kao nečastan način života, onima koji takav život provode on može izgledati samo kao nesretna devijacija od put prema boljem životu; sam pojam dobrog života neće biti tačno isti u bilo koja dva društva.

Ocjenjivanje seljana po tome kakvi su, odnosno žurnalistički opis tog života nije adekvatan. Mora se sagledati ono što oni pokušavaju učiniti od sebe, i koliko u tome uspijevaju. Također je neophodno shvatiti sile koje

su im se ispriječile na putu. Jedino u tom slučaju moguće ih je ocijeniti onakvima kakvi su i razmotriti kako bi se njihov život mogao promijeniti nabolje.

SELJAČKO GLEDANJE NA LJUBAV

U svojoj knjizi **Seljačko društvo i kultura** (Peasant Society and Culture) Robert Redfield raspravlja o pitanju koliko su seljaci diljem svijeta slični, posebno s obzirom na njihov pojam dobrog života. Redfieldova prva impresija je da su seljaci od pamtivjeka gotovo isti, i da Hesiodov prikaz boetijskog seljaka u **Poslovima i danima** ocrtava stavove koji su zajednički seljacima Maja koje je on proučavao ili pak engleskim seljacima devetnaestog stoljeća. Posebno, on je osjetio da svi ti seljaci izražavaju tri usko zavisna stava ili vrednote: »prisni i pun poštovanja stav prema zemlji; ideju da je poljoprivredni rad dobar a trgovina ne toliko; naglašavanje proizvodnog rada kao prve vrline«.

Brojni antropolozi se nisu s tim složili, naglašavajući da seljaci u južnoj Italiji, Siriji i Andaluziji oplakuju svoju sudbinu zemljoradnika i osjećaju poljoprivredu kao nužni ali degradirajući način života. Ti seljaci mnogo radije bi radili svojim glavama nego svojim rukama, te zavide onima koji žive lakšim životom u gradovima.

Ako netko upita koje je od ta dva suprotna pogleda na dobar život karakterističnije za meksičko selo, odgovor je da to ovisi o kojim je seljanima riječ. Opasno je kada u atropološkom poslu istraživač svoje zaključke izvlači iz intervjua nekoliko ljudi te na osnovu toga zaključuje o homogenosti društva. Poslije intenzivnog proučavanja odraslih ljudi u selu, mi smo bili u mogućnosti da zapazimo mnogo više raznolikosti nego što je na prvi pogled izgledalo.

Velika većina iskaza seljaka pokazuje da je Redfieldovo gledanje u velikoj mjeri romantičarsko. Izuzev u onim domorodačkim zajednicama gdje se zemlja i religija sjedinjuju u mističnim običajima i gdje je društvo samodovoljno, uvjeti seljakovog života ne potiču zaljubljenost u zemlju i poljoprivredni rad. Ljubav prema prirodi općenito, prema krajoliku i životinjama duguje svoju snagu više nostalgiji gradskih stanovnika nego osjećajima seljaka koji dnevno podnose hireve prirode. Mnogo češće meksički seljak smatra da prirodu simbolizira žarko sunce koje iscrpljuje njegovu energiju ili zemlja koja pruža malo za njegov trud. Pet akara šećerne trske daje svega 40 dolara profita godišnje. Usprkos marljivosti i poduzetnosti, sijanje rentabilnije kulture može biti uništeno vremenskim nepravilnostima, insektima i bolestima, pa čak ako se sretno i izbjegnu prirodne nepogode, može se desiti da tržište bude zasićeno. Pod tim okolnostima, mnogi seljaci, daleko od toga da ocrnjaju trgovinu ili drugi gradski posao, gledaju sa zavišću na tvorničke radnike, koji su zaštićeni od elementarnih sila, imaju manje iscrpljujuće poslove i više sigurnosti.

Ipak, nekoliko seljana, čini se, da potvrđuju Redfieldove hipoteze. Usprkos tegobama, ti seljaci izražavaju ljubav prema svome poslu, što odražava dosta rasprostranjenu karakternu crtu aktivnog interesa u životu. Možda je u tih seljaka ljubav prema zemlji dio poštivanja stvaralačkog doživljaja uzgajanja biljke, životinje ili djeteta, saznanja da rad donosi rezultate. Ali i drvodjelac ili kvalificirani mehaničar može osjećati to isto.

Bilo bi interesantno proučiti da li je jezična suptilnost u izražavanju mnogih seljana jednaka u drugim seljačkim društvima. Vjerojatno, da je to karakteristično za Meksikance.

Svi seljaci su, u sklopu intenzivnog intervjua, bili ispitivani o svojem poimanju ljubavi. Seljanin koji je dao slijedeći odgovor je jedna od 35 žena, nasuprot 125 muškaraca — **ejiditariosa**, koju je njeno selo kao prvu ženu u državi izabralo za **Comisariado Ejidal**, odnosno službenog predstavnika **ejiditariosa**. To je žena pedesetih godina koja nikada nije pohađala školu. Dona Teresa, kako ću je ja nazivati, neudata ali majka kćerke od 15 godina, pomaže svoju mlađu sestru koju je napustio muž, ostavivši joj dvoje djece. Porodica dona Terese je jedna od najstarijih u selu; njeni su preci radili na **haciendi**. Premda ona relativno malo radi fizički na svojoj vlastitoj zemlji, ona drži kantu i uspješno uzgaja svinje i kokoši u svom dvorišnom prostoru. Ona je po prirodi nježna, nepovjerljiva prema strancima, privržena i ljubazna prema svojim prijateljima, odlučna i nemilosrdna prema svojim neprijateljima. Ona kaže:

»Ljubav je vrlo sveta stvar, jer bez ljubavi ne bi bilo svijeta kojeg mi imamo ako jedno drugo volimo, jer čak mada postoji prijateljstvo, ono nije dovoljno. Mora se voljeti. Počinjući od ljubavi prema roditeljima, prema draganima, ljubavi prema mužu, ljubavi prema djeci, ljubavi dobrog prijateljstva; čak da bi podigli životinju mora se imati ljubavi. Ona je neusporediva, budući da ljudi čak počine samoubistvo ako ne iskuse ljubav. Ljubav prema ocu je vječna. Ljubav prema prijateljima ostaje čak i onda kada su oni daleko. Ljubav prema Gospodu također se mora posjedovati jer Gospod nam šalje ljubav u obliku razumijevanja.«

Odgovor dona Terese je mnogo detaljniji nego mnogih onih koji dijele njeno mišljenje, ali samo 15 posto seljana odgovorilo je na isti način. Ono što ti seljani izražavaju u svom pojmu ljubavi, pored poštivanja zemlje i života, jest saznanje da ljubav nije čar ili seksualna atrakcija, nego duboko usađena crta karaktera, respekt i interes koji je uvijek različit ovisno o ličnosti ili objektu koji se voli, ali uvijek u biti ista. Ili kako to kaže dona Teresa: »Gospod nam šalje ljubav u obliku razumijevanja.«

Od onih seljaka, koji su se sačuvali od oćajanja koje truje živote mnogih seljana, čuju se slična mišljenja, izražena riječima koje su na jedinstven način proizišle iz specifičnog seljačkog iskustva.

Pojmovi ljubavi kod mnogih seljana, koji nisu pokazali aktivan odnos prema ovom pitanju, impresioniraju slušaoca svojom autentičnošću. Njihove su misli duboko osjećajne, ali se oni odnose sa pasivnošću ili rezignacijom prema tegobama koje nagrizaju povjerenje u njihove vlastite snage. Umjesto stvaralačke ljubavi, oni iščekuju da budu voljeni, a zemlja im malo daje ili drugi koji također osjećaju svoju nesposobnost da pomognu. Tako ideja ljubavi postaje za njih ili iluzija ili neka »stvar« koju oni otvoreni očekuju, ili lukavštinom od drugih traže ili pak ljubomorno prikrivaju.*

Naravno, ovi seljani nisu toliko različiti od ostalih ljudi. U svakom društvu vrlo je malo onih koji razvijaju aktivan stav u ljubavi prema drugima i

* Ove receptivne, eksploativne i pritajene orijentacije odgovaraju modusima asimilacije koje je potpunije analizirao Erich Fromm u svojoj knjizi **Covjek za sebe (Man for Himself)**. Mnogi ljudi kombiniraju dva ili više tih modusa, međutim u onom što sliedi, zbog jednostavnosti i jasnoće, ja iznosim primjere shvaćanja koja izražavaju čistu orijentaciju. Četvrti modus asimilacije, merkantilistički, Fromm pretpostavlja kao karakteristiku industrijskih društava, i u stvari on teško da postoji među seoskim ljudima.

prema svom radu, ili samosvijest koja ne zavisi o vanjskoj pomoći. Međutim, seljaci imaju više razloga za pomanjkanje nade nego većina ljudi.

Pojam ljubavi kojeg su seljani najčešće iznosili odražava receptivnu orijentaciju, osjećanje da sve dobre stvari u životu leže izvan nas, izvan domašaja. Ličnost mora pasivno iščekivati doživljaj sreće ili ljubav, zahvalna ako ona naiđe ali bez moći da je zadrži. Za ove receptivne ljude radost traje tek trenutno, ako se uopće javlja. Ona može ostati ništa više nego san, obećanje koje se nikada ne materijalizira ali koje se ubrzo pretvara u razočaranje.

Neproductivna orijentacija, često susretana kod žena, je prikriveni stav koji je možda pojačan i iskustvom eksploativnog ponašanja muškarca. Povučenoj ličnosti ljubav, poput bilo koje snažne emocije, prijete osiromašenjem, ugrožavajući njenu sigurnost.

Jedna inteligentna mlada žena, koja se nije htjela udati, rasuđuje: »Žena treba da postuje samu sebe, da ne bi bila slična cvijecu.« Ispitivač je moli da to objasni a ona se smije. »Mladi ljudi su slični leptirima koji traže medeno cvijeće. Kada med posišu, oni odlaze, a ženi se ne bi smjelo dogoditi da izgubi svoj med. Tada će muškarac tražiti drugi. U svakom slučaju, muškarci više vole zemlju nego svoje žene. Žene više vole svoje roditelje, budući da oni ostaju s njima dok muškarci odlaze«.

Žene sa zatvorenim karakterom koje se udaju i zasnivaju obitelj teže da svoju ljubav razdijele poput malo sitniša kojeg treba udijeliti onoj djeci koja su to zaslužila poslušnošću i dobrim ponašanjem. Dona Soledad kaže: »Ja ne mogu osjećati toliko ljubavi za sina koji postupa loše koliko za one koji se prema meni dobro ponašaju.« U radu kao i u ljubavi zatvorena orijentacija prouzrokuje nagomilavanje snaga, izbjegavanje »trošenja« previše interesa i energije. Takvi seljaci su štedljivi a kao poljoprivrednici rijetko da su lijeni. Oni bolje žive nego najsiromašniji, ali oni se drže starih metoda, i nepovjerljivi su prema svemu što zahtijeva nove proplamsaje aktivnosti.

Zašto neki seljaci mogu razvijati aktivnu orijentaciju prema ljubavi i radu, usprkos prilikama koje druge dovode do očajanja? Možda su oni rođeni sa snažnijom voljom za život, ili su imali sreću da dožive brižnu pažnju roditelja koji su odnjegovali u njima one snage bez kojih nije moguć razvoj. Neki seljani koji ne izražavaju aktivno shvaćanje ljubavi smatraju da im nedostaje bitni dio njihove prirode. Jedan mladi čovjek primjećuje: »Ne osjećajući ljubav, ja osjećam da sam nitko, da ništa ne vrijedim«. Drugi kaže: »Ja ne znam što je to ljubav... i to je kao da ne poznajem svoje vlastito ime«. Čak i oni koji traže iluzije ili prikrivaju svoje životne snage, nejasno osjećaju da u potpunosti ne iskorištavaju svoje snage, i oni bi razumjeli, iako nisu u mogućnosti da dožive, shvaćanje don Tadea koji kaže: »Ljubav je čovjekova bitna priroda, dio ličnosti koji istinski živi u svijetu.«

Jednostavan razlog dubine i ljepote poimanja ljubavi kod meksičkog seljaka, usprkos oskudnosti i pomanjkanju formalnog obrazovanja, je taj da je ljubav ono što ga zaokuplja bilo duboko ili banalno. O čemu drugom da razmišlja ako ne o svojim osjećanjima i osjećanjima svojih drugova — seljana? Rutinerski posao, nepromijenljiv stoljećima, zahtijeva malo razmišljanja ili planiranja. Njemu nije palo na pamet da započne primjenjivati novi postupak, dijelom zbog toga što nije imao niti uzora niti kapitala. U stvari, a to je zajedničko i drugim seljačkim društvima, on se protivi projektima koje pokreću rijetki seoski poduzetnici. On vjeruje da su seoski resursi već razdijeljeni jednom za svagda: novo korištenje istih prisiljava

jednoga da ostvaruje dobit na račun drugoga, izuzev ako netko sa strane ne bi podigao tvornicu ili adaptirao ruševine **haciende** u hotel za turiste.

U kulturnom pogledu, život je isprazan, bez tradicija, legendi i rituala indijanskih zajednica. Televizija je tek nedavno pristigla. Postoje povremene filmske predstave ili plesovi. Ovo selo koje želi da bude napredno raskrstilo je s **jaripeosima**, lokalnim borbama bikova. Poslije rada dio mladih ljudi, oni najproduktivniji, igraju košarku. Ostali lunjaju oko trga ili gostionica. Ništa iz iskustva većine seljana ne potiče na razmišljanje o životu drugdje, osim što se smatra da je taj život različit i opasan. U tim okolnostima misli većine su beživotne, neki ljudi odlaze, a najbolji među onima koji ostaju prepričavaju one događaje koje im život nameće, usmjeravajući svoja razmišljanja u porodične okvire.

Postoje intelektualne sposobnosti koje seljak rijetko dostiže. On može loše proći na testovima inteligencije, sastavljenim u SAD, koje naglasak daju na fakta o kojima on nikada nije razmišljao ili na apstraktno mišljenje koje je strano njegovom načinu razmišljanja. On ne može shvatiti zašto bi »razbijao glavu« oko rješavanja problema na papiru i olovkom, ako to nema praktičnog značenja. A zašto i bi? Naše društvo potiče i cijeni sposobnost manipuliranja apstraktnim pojmovima. Bez te vještine ne bi bilo moguće shvatiti složene odnose industrijaliziranog svijeta, u kojem mnogi poslov. dobijaju smisao jedino unutar mreže proizvodnje, specijalizacije, jednadžbe: vrijeme = novac i ugovora. U seljakovom svijetu rad je konkretan, vrijeme nije novac, odnosi su više lični nego ugovorni, a vrijednost predmeta više ovisi o njegovoj upotrebljivosti nego o cijeni.

U svim društvima seljak razvija vrstu inteligencije koja odgovara njegovim potrebama. Izvan toga, samo najdarovitiji usavršavaju svoju sposobnost zamjećivanja osjećanja i stavova drugih ljudi. Značajno je, da naši testovi ne mjere onu vrstu inteligencije koju seljak najviše cijeni. U stvari, moć apstraktnog rasuđivanja industrijaliziranog čovjeka je često stečena na račun njegove inicijative i sposobnosti osjećanja.

Seljak može naučiti da otkriva fine razlike u razvoju biljke, životinje ili vremena. On proučava ljude, nastojeći da shvati što leži iza njihovih gesta i izražavanja. On ne reagira jedino na riječi, budući da on zna da riječi obično skrivaju osjećanja ili su namjerno ugladene. On se može formalno složiti s drugom osobom, čak i kada on ne misli tako, u namjeri da je ne uvrijedi i iznenađen je i zbunjen kada mu čovjek iz grada koji je povjerovao njegovom ljubaznom pristanku na neki projekt zamjera na pomanjkanju odgovornosti. Radišni seljak ne razvija svoju pamet kao stroj, precizno izrađen za rješavanje apstraktnih problema, nego zato da vidi i osjeti, da potiče život i rast svega što on poštuje?

Don Guadalupe, star 75 godina, koji nikad nije išao u školu, priča nam kako bi otac trebao postupiti prema svom sinu. »Ako ti tvorac svijeta šalje sina, drhći. Ti ne možeš znati da li će njegova duša biti dobra ili zla. Sve što možeš činiti jest to da budeš voljeni otac, zaštićujući ga dok ne dostigne 12 godina. Od 12. do njegove 20. budi njegov učitelj. A poslije 20. budi njegov prijatelj.«

Razlog nerazvijenosti stvaralačkih osobina karaktera u većine seljana leži u ekonomskim činiocima i socijalno-psihološkim silama koje imaju svoje ishodište u meksičkoj historiji. Najvažniji činilac se zasniva na oskudici, na gladi, hirovima tržišta, pomanjkanju zemlje i njene racionalne upotrebe.

Nekolicina seljaka je svojom preduzimljivošću prevladalo te prilike, ali mnogi, opterećeni njima, čak poput djece, gube nadu u život ili životnu snagu potrebnu za sazrijevanje.

Zapažanja o seljačkom životu u drugim zemljama vode zaključku da će seljaci bili nepovjerljivi i fatalistički sve dotle dok god budu opterećeni rudimentarnim oblicima zemljoradnje na malim parcelama i sve dok ostaju u podjarmljenom položaju prema gradovima. Psihološki problemi seljaka neće biti riješeni sve dotle dok se poljoprivreda s vremenom ne modernizira, dok se seljački život ne preobrati u suvremenu, industrijaliziranu poljoprivredu.

Međutim, s oskudicom je povezano i niz specifičnih meksičkih problema: oblici hacienda — tradicija prenošeni u roditeljski odgoj djece, tendencija koju je potencirala potlačenost, da se ima moćan patron, da se povjerenje u samog sebe zamijeni s lažnom sigurnošću u podložništvu. Treći činilac nalazi se u ratu između spolova, mikrokozmičkoj borbi za prevlast koja iscrpljuje energije muškaraca i žena i onemogućuje komuniciranje i suradnju između spolova.

Rat između spolova nije naravno svojstven samo za Meksiko. Muškarci i žene neprestano se bore za dominaciju, bilo otvoreno bilo prikriveno. Francuski sociolog Emile Durkheim je pokazao kako su u devetnaestom stoljeću, kada su muškarci uspijevali dominirati nad ženama, postoci samoubistva žena rasli, dok su u onim zemljama u kojima su žene postigle više slobode, postoci samoubistava muškaraca bili viši. Pisci poput Balzaka i Thurbera o ovom ratu izvještavaju još živopisnije. Kazantakis u knjizi **Grk Zorba** (Zorba the Greek) opisuje brutalne rezultate borbe između spolova u grčkom selu. U grčkim i sicilijanskim seljačkim društvima muškarci su izgleda silom postigli pobjedu nad svojim ženama. Međutim, u Meksiku, koji ima različitu historiju, rezultat ove borbe nije tako izražajan.

RAT MEĐU SPOLOVIMA

Površan promatrač brzo zaključuje da meksički muškarci dominiraju nad svojim ženama, koje im se krotko podvrgavaju. On će zapaziti da mnogi muškarci vladaju nad dvije porodice, nad svojim legalnim domaćinstvom i nad takozvanom malom kućom, **casa chica**. On će obratiti pažnju na činjenicu da seljak hoda ispred svoje žene i da otac zahtijeva poslušnost u kući lupanjem šakom po stolu.

Sve to, premda istinito, dovodi u zabludu. Dok muškarac drži simbole moći, žena je često ta koja emocionalno kontrolira porodicu, posebno u onim slučajevima kada njen muž samo povremeno boravi kod kuće. U oko polovicu porodica u kojima je otac napustio ženu i djecu, žena postaje jedini autoritet. U porodicama s oba roditelja bjesni pritajena ali neprestana borba za prevlast u kojoj muškarac koristi fizičku snagu i seksualnu nadmoć, dok žena koristi blaža ali ubojitija oružja izrugivanja i ostracizma. U porodicama mnogih alkoholičara mogu se susresti žene kojima nedostaje topline ili sućuti i koje duboko uživaju u ulozi mučeničke žrtve. Neprestano upozoravajući na poroke muža i svoju svetost, ona uspijeva odvojiti djecu od njihovog oca, uništavajući u njima poštovanje prema njemu i tjerajući ga ponovo u krčmu. Kao što Aramoni naglašava, neke žene poštuju jedino muškarce koji mogu dominirati silom. To ne znači da se ženama dopada **machismo**, što je meksički izraz za kult rabijatnog muškarca, teškog alkoholičara, smušenog čovjeka, brzog u nanošenju uvreda, premda kako smo vidjeli iza te

fasade »muškosti« često se prikazuje kao privržen majci i djetinjast. Žene drže da **machismo** prikriva kukavičluk, a da je **macho** neodgovoran. Gotovo sve više vole radišnog muža koji niti pije niti psuje, koji smiruje sukobe. Samo najdestruktivnije žene uživaju u podbadaњу muškaraca da se tuku, izlažući time svoje ljude opasnosti, da bi se osvetile za poniženja i pokornost, za koje one osjećaju da su im ih muškarci nametnuli. Međutim, kada muškarci tretiraju žene kao inferiorne, a odbijaju da udovolje svojim obavezama supruga, osnova njihove superiornosti je dovedena u pitanje.

Neke seoske žene nisu nesretne što otac njihove djece napušta kuću; one žele djecu a ne protivnika. Također, naši podaci pokazuju da djevojke kojima je dozvoljeno da uče i nisu prikovane za kućni posao, kao što je to većina djevojaka već poslije šeste godine života, postaju najproduktivnije žene, najmanje posesivne i sumnjičave. Slično tome, oni muškarci koji su imali bliske veze sa svojim očevima najmanje pokazuju crte **machisma**.

AUTORITET I PORODICA

Više nego u mnogim drugim seljačkim društvima opisanim od strane antropologa, meksički seljak izbjegava prihvaćanje autoriteta i odgovornosti. Da bi se razumjelo zašto je to tako, potrebno je opisati kako rezidue tradicije **haciende**, tako i način na koji roditelji izgrađuju autoritet i uobličavaju karakter svoje djece.

Premda **hacienda** svoj nastanak duguje kapitalističkim silama, život unutar njenih ograda nalikovao je na feudalno vlastelinstvo. Kao što Eric Wolf primjećuje u svojoj socijalnoj historiji Meksika **Sinovi zemlje potresa** (Sons of the Shaking Earth), **hacienda** je na specifičniji način kombinirala najgore aspekte kapitalizma i feudalizma. Sistemu su »nedostajale legalne garancije sigurnosti, koje bi feudalnom kmetu nadoknađivale pomanjkanje slobode i samoodređenja«. Pa premda su odnosi između vlasnika **haciende** i njegovih peona bili opisivani kao srdačni i lični, u suprotnosti s hladnim, apstraktnim kontraktima između kapitalističkog vlasnika i njegovih radnika, ova glorifikacija ima toliko osnova koliko i slika idealizirane plantaže na jugu SAD prije građanskog rata. Wolf piše da: »Niti hacienda niti robovska plantaža nisu postojale radi osiguranja zadovoljavajućih odnosa između ljudi. One su postajale da bi povratile uloženi kapital, proizvele profit, dakle radi funkcija koje ne uzimaju u obzir krvno srodstvo ili prijateljstvo, ili pak lične potrebe i želje. Hacienda, jednako kao i robovska plantaža, bila je sistem stvoren za proizvodnju dobara pomoću raspoređivanja ljudskih jedinki bez obzira na njihove kvalitete i ličnosti institucija »tehničkog reda«, kako je Robert Redfield naziva, umjesto, moralnog reda«.

Pa ipak, peon je morao raditi kao da je odnos bio personalan, kao da je hacendado bio dobrodušni otac, radi svog samopoštovanja i opravdanja svojeg peonstva on je možda počeo pridavati više kvalitete svom gospodararu, simbole bogatstva i moći, kao reprezentanata božje naklonosti. Posljedica ovoga bilo je otuđenje peona od svojih drugova, gledajući jedan u drugome rivalu u očekivanoj blagonaklonosti **patrona**.

Nemajući nikakva prava, čak ni ona feudalnog kmeta, meksičkim seljacima je jedini put osiguranja svojih životnih potreba i izbjegavanja sramotnog stuba šibanja, bio pridobijanje blagonaklonosti patrona, ulagivanje i podmićivanje. Još se mogu sresti u selu poslodavci koji oponašaju ulogu patrona i misle da čine seljaku uslugu udjeljujući mu njegovu zaradu. Slično

je, kako to Wolf opisuje, peon na haciendi smatrao da on mora potkupiti dobrohotnost vlasnika »pokazivanjem poniznosti, znakova podložnosti«. Tri puta u posljednjih 150 godina neprijateljstvo i ogorčenost, koji su proključali u redovima seljaštva, skinuli su masku krotkosti i zahvalnosti, izazivajući osvetničku destrukciju. Međutim, svaki put revolucija je prošla, novi su ljudi pokušavali preuzeti stare uloge i maska je zamjenjivana.

U današnjem selu, usprkos velikom napretku seljakovih prilika, još se održavaju psihološki stavovi peona. Seljaci kojima nedostaje povjerenje u sebe još uvijek traže patrone, prema kojima oni djelomično istupaju kao ponizni molitelji. U stvari, kada je zemlja bila razdjeljena, neki seljaci su odbili da prihvate **ejidos**, budući da su se bojali da će se stari **hacendado** vratiti da ih kazni.

Konkurentski i nepovjerljivi stavovi, karakteristični za sve seljake, ostali su dublje usječeni zahvaljujući postojanju haciende i održavaju se i dalje usprkos sukobljavanju s revolucionarnim idealom kooperacije.

Ti društveni stavovi ogledaju se u porodičnim odnosima u kojima su spone između braće oslabljene vezama prema roditeljima. Roditelji, poput vlasnika haciende, zahtijevaju strogu poslušnost od djece, premda je njihovo postupanje prema djeci, koja još ne pokazuju jako izraženu samosvijest, srdačno, darežljivo i blagonaklono, a majke pokazuju duboki osjećaj odgovornosti za djecu, kombiniran sa spremnošću da se žrtvuju za njihovo dobro.

Njihova strogost je ukorijenjena u ideji, možda historijski zasnovanoj, da odlučnost i neovisnost spadaju među deset smrtnih grijeha, da su to »nevaljalstva«, koja moraju biti iskorijenjena. S ovim stavom roditelji su vjerojatno spašavali svoju djecu od sukoba s gospodarima **haciendi**, međutim sada to priječi razvijanju samopouzdanja. Ovo je primjer kako se samobrana pred stvarnom prijetnjom, instiktivna želja roditelja da zaštite svoju djecu, može zadržati kao kruta i degenerirana forma ponašanja, premda više nije funkcionalna. Ona se, međutim, održava kako po sili inercije tako i zbog toga što seljački očevi i majke misle da je dobro imitirati tehnike podizanja djece, kojima su se služili njihovi roditelji.

Poslije navršenih šest godina, kada dječaci moraju raditi u polju a djevojčice u domaćinstvu, od djece se očekuje da budu slijepo poslušna. Dijete se navikava da ispravnim smatra ono što njegovi roditelji smatraju ispravnim. Ono neprestano osjeća da je krivo i rijetko nauči razlikovati svoju vlastitu racionalnu savjest od straha da će prekršiti roditeljsku zapovijest. Kako roditelji često kažnjavaju a gotovo nikada ne nagrađuju, djetetu nedostaje osjećaj da čini bilo što vrijedno; to je dovoljno da se izbjegn timer teškoće.

Mogućnost da se ono može pobuniti protiv tog iracionalnog autoriteta i udružiti sa svojim vršnjacima, kako to ponekad čine djeca u SAD i Zapadnoj Evropi, nikada se ne ostvaruje. Roditelji odvrćaju svoju djecu od igranja s drugom djecom. Štaviše, društvu nedostaju modeli bratske suradnje. Čak su i dječje igre, za razliku od igara kao što su i igre skrivača i lovice u krugu, lišene simboličkog ispoljavanja grupnog povezivanja (klape) radi oslobođenja svojih drugova od centralnog autoriteta (»spas«). Naime, u njihovoj igri skrivača, nazvanoj »goruća koža«, dječaci bježe od središnje osobe koja ima pravo svako dijete koje uhvati udariti kajišom. Prije nego su u selu počela proučavanja, dječaci se nikada nisu igrali takvih društvenih igara kao

što su bezbol ili nogomet, premda je grupa mladih ljudi igrala košarku, koju je dvadeset godina ranije uveo školski učitelj.

Feudalno nasljeđe slabi samopouzdanje kod seljaka i ujedno potkopava moralne osnove povjerenja, suradnje i osjećanja drugarstva. Oni koji preuzimaju vlast skloni su prihvaćanju tradicionalnih eksploatatorskih postupaka **hacendada**, pa mnogi najmoćniji seljani, da bi izbjegli da budu meta neprijateljstva i nepovjerenja, odbijaju da se prihvate izbornih rukovodećih položaja. Jedan seljanin, izabran na funkciju vlasti, razbolio se, ostajući bolestan sve dok nije bilo izabrano drugo lice koje ga je zamijenilo. Često društvene funkcije padaju na slabe vođe, koji kod nikoga ne pobuđuju nepovjerenje. Kao i na zalasku srednjeg vijeka, kada onaj tko je služio općem dobru ničim nije bio plaćen za svoje napore, seljanin gaji nepovjerenje prema svojim vođama, sumnjajući da oni koji pokreću komunalne projekte profite stavljaju u svoje vlastite džepove. Međutim, ako čovjek otvoreno preuzima ulogu patrona radi stjecanja koristi, vjerojatnije je da će se oni tada diviti njegovim vrlinama, dodvoravati mu se, tražeći njegovu naklonost.

Ako bilo tko pokušava, kao što smo to mi učinili, pokretati nove projekte u selu nailazi na seljakovu sklonost da ga smatra ili hipokritičkim dobročiniteljem ili pak otvorenim eksploatativnim ali dovitljivim patronom. Lako je prevariti se i zapasti u ulogu patrona, koji je okružen dodvoravanjem sela i shvaćanjem da se jedino na taj način može bilo što učiniti.

Ti problemi omeli su razvoj poljoprivrednog kluba za seoske mladiće. Svrha tog kluba je bila da poučava mladiće novim metodama obrade zemlje i uzgoja životinja, da im pruži mogućnost da svojim radom zarade nešto novaca i da kod njih potiče osjećaj odgovornosti i praksu suradnje. Možda smo našu prvu grešku učinili kada smo im na početku previše dali, hibridno sjeme, brojlere, mliječne koze, svinje i krave. Umjesto prihvaćanja odgovornosti, mladići su nas tretirali kao patrone, prema kojima oni moraju ostati podložni, i očekivati naređenja. Kada je zbog slabe sreće i našeg neiskustva stoka obolila ili je ljetina slabo ponijela, dječaci su postali apatični i beznadni umjesto voljni da bolje zapnu. Volonter je otišao u selo da mladiće nadzire, ali su oni dobro radili samo dok je on bio prisutan. Kad bi ih on napustio na nekoliko dana, stoka je bila žedna, a polja bi ostala neobrađivana.

Poslije dvije godine nezatnog progressa, mi smo odlučili da pokušamo analizirati zajedno s mladićima stavove i osjećanja koja su kod njih izazvala pomanjkanje inicijative. Počeo sam se sastajati s mladićima dva sata nedeljno na rasprave koje su bile usredotočene na probleme rada. Na početku su momci za zanemarivanje stoke krivili pomanjkanje vremena i znanja, ali oni su ubrzo uvidjeli da je to dokaz postojanja dubljih problema, budući da su imali puno vremena za igru i da su odbijali da nauče ono što smo ih mi nastojali podučiti.

Ono što je blokiralo njihovu energiju i samorazvoj bili su isti feudalni obrasci ponašanja što je u određenoj mjeri zadržalo napredak cijelog sela. Svaki mladić osjećao je da ga za klub veže jedino veza s nama, patronima. Kooperacija je za njih značila samo jedno, a to je da ako bi on radio više drugi će raditi manje i podijeliti s njim nagradu. Usprkos novom sistemu profita, zasnovanom na individualnom radu, mladići su još uvijek gledali na svoje drugove kao na rivale koji su nastojali izvući maksimum od kluba s minimumom rada. Čak i na našim skupovima, kada bi mladići međusobno

razgovarali, bilo je to uzajamno osuđivanje a nikada podupiranje. Kada su se momci obraćali meni, njihove su riječi bile obojene osjećanjem krivice, kao da su se pribojavali da ako bilo što čine da ću ja biti nezadovoljan.

Zatim smo raspravljali o još uvijek prisutnom osjećanju krivnje koju je svaki mladić ispoljavao pred svojim roditeljima i svakim drugim autoritetom. Njega su učili da razlučivanje autoriteta zbog bilo kojeg razloga nosi kaznu. Uslijed toga, s roditeljima, s poslodavcima ili s nama bolje je bilo biti tih, činiti jedino ono što netko kaže da treba činiti, otklanjati svaku inicijativu. Ja sam im naglašavao kako je taj stav ukorijenjen u stoljetnom životu **haciende** i kako će sve dotle dok ga budu zadržavali ostajati peoni u svojim dušama a nikada slobodni ljudi. S prihvaćanjem ideje da činiti ispravnu stvar ovisi o rasuđivanju drugih oni nikada nisu mogli razvijati svoj vlastiti smisao za pravednost, oni nikada nisu mogli osjetiti da su gospodari svoje vlastite aktivnosti i uvijek bi ostajali više zainteresirani za izbjegavanje kazne nego za posao koji su obavljali. Pitao sam da li su ikada osjetili razliku između nečega što su oni smatrali značajnim i nečeg što im je bilo naređeno da učine.

Claudio je to osjetio. On je često osjetio da bi on trebao nahraniti stoku jer će inače uginuti, međutim ipak zbog nekih razloga čekao je da drugi nahrane stoku ili pak na to zaboravljao. Ali on se neprestano osjećao nesretan zbog toga. Da, rekao je Mario, čovjek se postidi ako ne učini ono što osjeća da treba učiniti. Tačno, rekao sam, taj stid je veoma dobro osjećanje koje se ne smije izgubiti, i strah od neposlušnosti čini to da pobjegneš i izbjegneš preuzimanje odgovornosti. On sprečava samorasuđivanje kao i to da se postane čovjekom. Čovjek nije onaj koji izgleda grub i nosi pištolj, jer mnogi takvi ljudi su plašljivci, nego onaj tko čini što misli da je ispravno, koji ne traga za patronom da bi živio svoj život, tko je slobodan.

Poslije ovoga sastanka, javio se val inicijative i odgovornosti, ali kada sam upitao mladiće što se dogodilo kada je Antonio otišao za nekoliko dana, oni su svi plaho spustili pogled. Ja sam čuo da ste sami obavili dobar posao, kažem ja. Da, to je bila istina, ali oni nisu bili u stanju sami sebi ukazati povjerenje. Druga loša strana nepokoravanja autoritetu bilo je uvjerenje da ništa što su učinili nije hvale vrijedno, jer nitko nikad nije poticao osjećaj zadovoljstva zbog dobro obavljenog posla. Njihove jedine nagrade potjecale su iz poslušnosti.

Mi smo bez uspjeha pokušavali zainteresirati očeve mladića za klub, da bismo kada odemo osigurali kontinuitet razvoja kluba. Klub je do sada izrastao u malo poduzeće sa nekih 350 pilića, s proizvodnjom od 220 jaja dnevno i drugom vrijednom stokom. Ali roditeljima je nedostajao ili interes ili su smatrali da će poput svih drugih kooperativnih akcija započelih u selu i to propasti. U zadnjem pokušaju da pridobijemo očeve, a u nekim slučajevima i majke, sazvali smo sastanak. Kada su roditelji čuli o teškoćama koje su dječaci imali u kooperiranju i o štetama koje su učinjene nemarom, svi su bili za napuštanje kluba. »Ti su momci upravo sebični«, rekao je jedan otac, »a tako je i sa cijelim selom. Vi trebate preseliti klub u selo koje će ga cijeniti«. »Zašto gubite svoje vrijeme?« rekao je drugi. »Ovi momci nisu vrijedni toga«. Mi smo uvjerali očeve da su mladići mnogo toga učinili, i da nećemo otići dok klub financijski ne bude čvrst, ali smo se intimno pitali kako će se klub održati bez pomoći starije generacije i kako će mladići

koji su prisustvovali sastanku reagirati na fatalizam i beznadnost svojih očeva.

Prilikom slijedećeg susreta pitao sam ih što misle o sastanku. Do tada se grupa mladića koja je dolazila na diskusije smanjila od 20 na svega 6 starijih dječaka koji su redovito dolazili. Jedan je rekao da je sastanak bio sjajan. On je bio odmah izazvan od ostalih. »Što ti smatraš sjajnim?« pitao je Cheque. »Oni nisu zainteresirani da nam pomognu, oni misle da mi nismo dobri i žele da se klub rasformira.« Cheque i drugi su zaključili da ne mogu očekivati pomoć od svojih roditelja i odlučili su da moraju raditi bez nje. »Mi ćemo naučiti sve što je potrebno« reče jedan dječak. »Mi već znamo više o kokošima nego oni i mi smo naučili kako prodavati jaja. Čak da su htjeli pomoći, oni bi nam samo naređivali i uzimali zaradu.«

Poslije ove diskusije, mladići su po prvi put počeli surađivati u donošenju odluke kada će svaki od njih čuvati stoku drugoga. Zajednički su podigli krov na toru, u kojem su bile smještene njihove koze. Zahtijevali su da ostali kooperiraju ili da napuste klub. Oni stariji mladići koji su prije izbjegavali svako vodstvo ne želeći da izgleda da »postavljaju samo sebe na čelo ostalih« prihvatili su činjenicu da se ništa neće dogoditi ako oni ne budu predvodili. Oni su organizirali ples da bi prikupili novac, a koristeći meksičku naklonost lutriji prodali su srećke za svinju kao prvu nagradu, ostvarujući veću zaradu od one koju bi postigli na tržištu. Oni su počeli smišljati nove planove, kao što je uređivanje seoskog kupatila, koje je dugo bilo izvan upotrebe, naplaćujući nekoliko centi za upotrebu tuša. Oni su molili i dobili seosku privolu za taj projekt.

Još je prerano zaključivati da će te promjene u stavovima biti trajne. Ovi mladići koji sada imaju petnaest ili šesnaest godina će ubrzo napustiti klub, oženiti se i raditi za svoje vlastite porodice. Tada će se vidjeti da li će oni zadržati bratske veze s klubom, koji neće biti zasnovani niti na porodici niti na ličnoj koristi nego na dijeljenju posla i zadovoljstva. Kao odrasli, da li će oni imati interesa i sposobnosti da pomognu drugoj generaciji mladića? Kao očevi, da li će poticati samostalnost svojih sinova?

Svrha našeg istraživačkog projekta nije bila da izmijeni selo, nego da utvrdi da li mladi ljudi u svom vlastitom interesu prihvaćaju ponudene pogodnosti. Zanimljivo je primijetiti, premda je to statistički nesigurno, da upravo kao što se petnaest do dvadeset posto odraslih stanovnika može okarakterizirati kao revne i radišne tako i pet između dvadeset dječaka postaju odgovorni i kooperativni. Gledajući s tog stajališta, naše je istraživanje učinilo tek toliko što je stimuliralo razvoj onih koji bi se sazrijevanjem i inače razvili. Međutim, ovi mladići postaju različiti od starijih, produktivnih seljaka, koji rade za sebe i koji su još ograničeni u shvaćanju da je komunalni progres nemoguć i da su ljubav i interes zasnovani jedino na porodici i na njihovoj vlastitoj zemlji. Za razliku od svojih očeva, mladići uče da vodstvo ne znači ujedno i eksploataciju, da čovjek može raditi s drugim koji nije niti njegov gospodar niti njegov peon.

Fatalizam, nepovjerenje i beznade rođeni su iz iskustva **haciende**, a pojačani siromaštvom zemlje i života, što je zajedničko seljacima posvuda. Poslije Revolucije neki su seljaci iskoristili priliku novih mogućnosti. Drugi su ostali u starim kolotečinama. Ipak su neki napustili selo da bi radili u gradu ili, prema bracero-programu, putovali u SAD na nekoliko mjeseci godišnje da zarade više nego što to mogu u selu. U budućnosti, ekonomska

nužda će vjerojatno pokrenuti više seljaka iz sela u grad. Industrije će trebati više radnika, zemlje je malo, a mala seljačka gospodarstva su nedovoljna za narod koji mora povećavati svoju proizvodnju hrane. Mnogi mladi ljudi kažu da bi išli u grad, kada bi bili sigurni u dobar posao, takav kao što je automehaničarski. Nekolicina želi da postanu učitelji, liječnici ili inženjeri. Međutim, ostali, gotovo polovina, kao Claudio i njegov brat Andreas, više vole rad na zemlji, ukoliko na taj način mogu sebi osigurati život.

(Preveo S. Š.)

Summary

A PEASANT VILLAGE IN MEXICO A STUDY OF CHARACTER

The author of this article starts with stating that social scientists have observed that peasants from all over the world seem more like each other in many ways than like their urban compatriots. This is manifested in Mexico by the fact that when townsman enters the peasant village he feels himself a stranger. The townsman, generally speaking, looks at the peasant either as a symbol of the worst or the best in human nature, depending on his feelings about the modern world. It means that the peasant remains unknown. To understand him, we must grasp his view of life, his goals, his problems as he feels them, and the factors which set him at odds with the developing world. In this sense the author undertakes an analysis of character in one of Mexico villages, which before the Revolution of 1910. had lived in the frame od *hacienda*, according to economic characteristics capitalistic but to social relations feudal plantation.

In the village traits can be found common to peasants everywhere, but also aspects of character that bear the stamp of Mexican history and traditions. In fact the analysis is based on the investigation of a group whose leader was Erich Fromm.

In the village there are many economical and social problems, social differentiation and differentiation of character. There are also many signs of change, but a lot of influences of hacienda system on the character of peasants have remained. Passive characters are prevailing who sometimes express the total fatalims. People are distrustfull and do not accept innovations willingly. There is a need to seek a patron like former *hacendado*. The author thinks that all this is a consequence of the near history when hacienda had dominated, and the factors which nowadays in the nature and the society cause insecurity and resignation of peasants.

The author particularly analyses: the peasants view of love, the war between sexes and authority and family, basing his analysis on lengthy interviews of peasants and observations of investigators. Examples of peasants views of love show that the large majority of villagers have a passive orientation, not an active. In fact they reflect the feeling that all good things of life lie outside of oneself, beyond reach. The roots of domination of these receptive orientation lie in cultural tradition, family life and social limitation of life experience, knowledge and opportunities.

The superficial observer quickly concludes that Mexican men dominate their women in family and in the society, too. But in the Mexican village, like everywhere, the war between the sexes rages, which assume many hidden forms and contents. While in families with both mother and father, a subtle but continual struggle for power rages, in the families of many alcoholics one finds a wife who deeply enjoys the role of martyred victim, trying to turn the children away from their father. Some men show traits of *machismo*, the cult of tough — acting, hard drinking promiscuous men, whose background is their un independence and infatily. Women want to keep their husband, children and family.

The reason that the Mexican villager avoids accepting authority and responsibility lies in the fact that parents demand from their children strict obedience. Therefore in the games of children everything is subjected to the central authority, similar to the authority of parents. The behaviour of parents is historically planted by the long tradition of hacienda system and its residues. Child rearing in the

context of the whole cultural and social conditions in the village, had, for instance, a consequence that adolescent boys of the village treated investigators, who tried to organize an agricultural club for them, as their patrons to whom they must remain submissive, awaiting orders.

The author concludes that fatalism, distrust and hopelessness in this Mexican village were born in the experience of the hacienda and reinforced by the scarcity of land and living, common to peasants everywhere. At the same time he directs attention to ways of possible changes.

Резюме:

ДЕРЕВНЯ В МЕКСИКЕ — ИЗУЧЕНИЕ ХАРАКТЕРА

Автор этой статьи начинает свой разбор с заметок ученых что крестьяне с одного до другого конца мира во многих вещах походят больше друг на друга, чем на свои городские сународники. В Мексике это доказывает факт что гражданин пришедший в деревню чувствует себя иностранцем. Городской человек считает крестьянина олицетворением зла или добра в зависимости от общей точки зрения. Это подтверждает факт что крестьянин остается неизвестным. Что бы его понять надо понять его мировоззрение, цели, проблемы, а так же и факторы которые его связывают или отделяют от ширеого общества. В этом смысле автор проводит анализ характера в одной мексиканской деревне, которая до революции 1910 г. жила в рамках гасиенды по экономическими указателями капиталистической, а по общественными отношениями феодальной плантаже.

Анализ основывается на исследованиях одной группы, предводителей которых был Эрих Фромм.

В деревне находятся черты общие с любимы крестьянами, а так же и черты являющиеся плодами мексиканской истории и традиции. Существуют многие экономические и социональные проблемы, а так же и социальные разновидности и разновидность характера. Заметные значительные общественные перемены, но в то же время задержались многие влияния гасиенды — характерные для крестьян. Преобладают пассивные характеры которые иногда проявляют крайний фатализм. Люди недоверчивые и неохотно принимают новости. Существует необходимость за патроном, как по прежнему *гасиендадо*. Автор считает что все это последствия недавней истории, когда преобладала гасиенда, что укрепляет факторы которые в природе и обществе теперь вызывают неуверенность и подавленность крестьян.

Автор особенно разбирает: крестьянское понимание любви, вражду между полами и авторитет в семействе, укрепляя свой анализ ответами крестьян, и интенсивно проведенными разговорами и непосредственными заметками исследователя. И на примерах отношения к любви видно что у большинства пассивная, а не активная направленность. В сущности идет речь о чувстве что все хорошие вещи в жизни находятся вне нас, и самим тем недостижимые. Корни доминации наследственной направленности находятся в культурной традиции, семейной жизни и общественной ограниченности жизненной опытности, сознания и возможности.

На первый взгляд существует большая доминация мужчин над женщинами в семействе, а и в общественной жизни. Но и в мексиканской деревне, как и везде бушует вражда полов, которая принимает многие скрытые виды и содержание. Пока в нормальных семействах муж и жена вместе воюют между собой за примат у детей, в семействах алгохоликов женщина играет роль мученицы, а вместе с тем пытается отстранить детей от отца. Некоторые мужчины показывают черты махизма т. е. подчеркивания их мужественности, что скрывает их несамостоятельность и инфантильность. Женщины желают сберець мужа, детей и семейство.

Причины по которым мексиканский крестьянин избегает авторитет и ответственность находятся в факте, что родители требуют у детей строгую покорность. По этому и в детских играх все подчиненно центральному авторитету, имея как пример авторитет родителей. Поведение родителей опять исторически условлено продолжительной послушностью в гасиенде — системе и основе этой послушности.

Родительское воспитание, а в контексте совокупных культурных традиций и общественных условий в деревне, имеет на пример как последствие стремление сельской молодежи считать исследователей так же и патронами, когда они хотели организовать сельскую молодежь в сельскохозяйственных клуб.

Автор заключает что фатализм, недоверчивость и чувство безнадежности в этой мексиканской деревне рождены из опыта гасиенды, а повторяются на оскудении земли, нищете, которые характерные для всех крестьян вообще. Автор одновременно указывает на направления возможных перемен.